

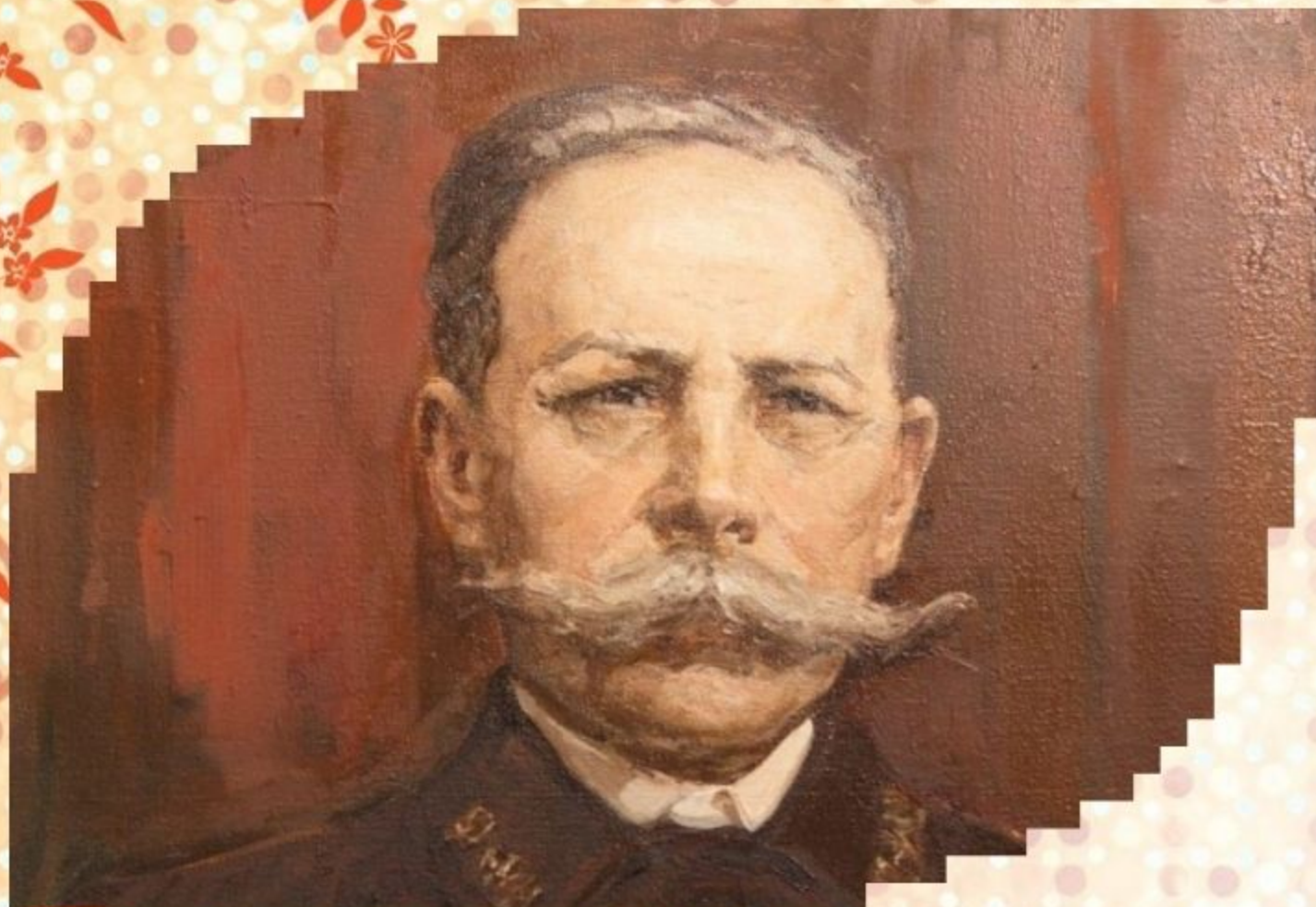
Славний син України

ТЕМАТИЧНИЙ ДАЙДЖЕСТ
до 170-річчя від дня народження
ОПАНАСА СЛАСТІОНА -
живописця, архітектора, краєзнавця

Абонемент художньої літератури
НБ НУ "Запорізька політехніка"

ОПАНАС ГЕОРГІЙОВИЧ СЛАСТІОН (1855 – 1933)

**«Мистецтво повинне допомагати
народному самопізнанню!»**

Опанас Сластіон

Український маляр і графік романтично-народницького напрямку, архітектор, етнограф, мистецтвознавець і педагог, засновник Миргородського краєзнавчого музею, який залишив один з найбагатших спадків для українців:

- унікальний архітектурний стиль з вигнутим цеглою орнаментом, у якому було збудовано понад 80 шкіл;
- створив безліч портретів кобзарів, збирав їхні біографії, тексти пісень та навіть, за допомогою фонографа, вже тоді створив перші аудіозаписи кобзарських балад. Завдяки цій унікальній колекції весь світ дізнався про кобзарський рух в Україні;
- заснував Першу капелу бандуристів;
- першим ілюстрував Шевченківський Кобзар;
- викладав малювання в Художньо-промисловій школі імені Миколи Гоголя в Миргороді (1900–1928), навчав кобзарського мистецтва.

Народився Опанас Георгійович Сластіон 14.01.1855 р. в м. Бердянськ Таврійської губернії. Згодом родина переїхала до Ногайська (нині - тимчасово окуповане місто Приморськ Запорізької області).

Саме тут він навчився основам малярства - у батька, який працював реставратором і розписував церкви. А захоплення усною народною творчістю передала хлопцеві мати - Марія Мартинівна.

Водночас із малюванням Опанас мав хист до музики. Сусід Анастас Смоктій був музикою і давав уроки кобзарства малому, від нього й "перейняв безмежний потяг до старовини й кобзарства, який і залишився в нього на все життя". У 1872 р. Опанас їде на навчання до Петербурга, але одразу вступити до художньої Академії не вдалося. За протекцією приятеля Порфирія Мартиновича влаштувався до школи "Товариства заохочення мистецтвами" під керівництвом Івана Крамського.

За півтора року Опанас став вільним слухачем Академії мистецтв, у 1875 році вже вивчав живопис. А у 1882 році отримав бажане звання – **ХУДОЖНИК.**

В студентські роки О. Сластіон відвідував гурток, де збиралися митці. Тут лунали українські пісні, декламували вірші Тараса Шевченка, дискутували щодо літератури, історії, мистецтва.

На канікулах мандрував українськими селами на Лівобережжі, де робив замальовки пейзажів, старовинних будівель, вбрання селян і селянок, змальовував предмети побуту, знайомився з кобзарями, записував їхні думи та пісні.

ШАНУВАЛЬНИК "КОБЗАРЯ"

Ще в студентські роки митець виявив особливий інтерес до постаті і творчості Тараса Шевченка, а 1884 року в журналі "Нива" він надрукував свій малюнок до поеми "Катерина", і мав успіх. Це спонукало Опанаса до подальшої роботи над ілюструванням творів Шевченка, а малюнками до поеми «Гайдамаки» (1886) він здобув славу талановитого художника історичного жанру, першого ілюстратора поетичних творів Шевченка.

Історія створення ілюстрацій до поеми "Гайдамаки"

Тема національно-визвольної боротьби українського народу 1768 року, яка увійшла в історію під назвою Коліївщина, посправжньому захопила художника. Він виношував ідею створити серію малюнків до поеми. Але для реалізації заповітної мрії були потрібні гроші. На щастя, Опанасові Георгійовичу вдалося знайти мецената – поміщика з Чернігівщини, який позичив під творчий проєкт три тисячі рублів.

Над ілюстраціями автор напружено працював майже цілий рік. Невдовзі Шевченкові «Гайдамаки» з ілюстраціями Сластіона вийшли з друку, датовані 1886 роком. Саме тоді виповнилось 45 років з дня виходу легендарної поеми. Це була данина художника улюбленому поетові та подарунок усім шанувальникам творчості Кобзаря.

У різні роки художник відтворив також ілюстрації до поем «Гамалія», «Невольник» і серію малюнків до низки інших творів поета.

Ілюстрації О. Сластіона до поеми Т. Шевченка "Гайдамаки", 1886 р.

ПЕРЛИНА ФОНДУ АБОНЕМЕНТУ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ (АУД. 514) - ОКРЕМЕ ШИРОКОФОРМАТНЕ ВИДАННЯ ПОЕМИ Т. ШЕВЧЕНКА “ГАЙДАМАКИ”

Серед багатьох видань творчості Великого Кобзаря перлиною нашого фонду є окреме подарункове широкоформатне видання поеми “Гайдамаки”, яке, завдяки чудовому художньому оформленню Опанасом Сластіоном, застосуванню тиснення, граверних робіт, шрифтового та обрамлюючого кліше, привертає до себе особливу увагу читача.

У книзі 14 великих і 35 малих ілюстрацій. Кращі з них — «Пролог», «Кобзар», «Прощання Яреми з Оксаною», «Гонта, горем битий, несе дітей поховати» тощо.

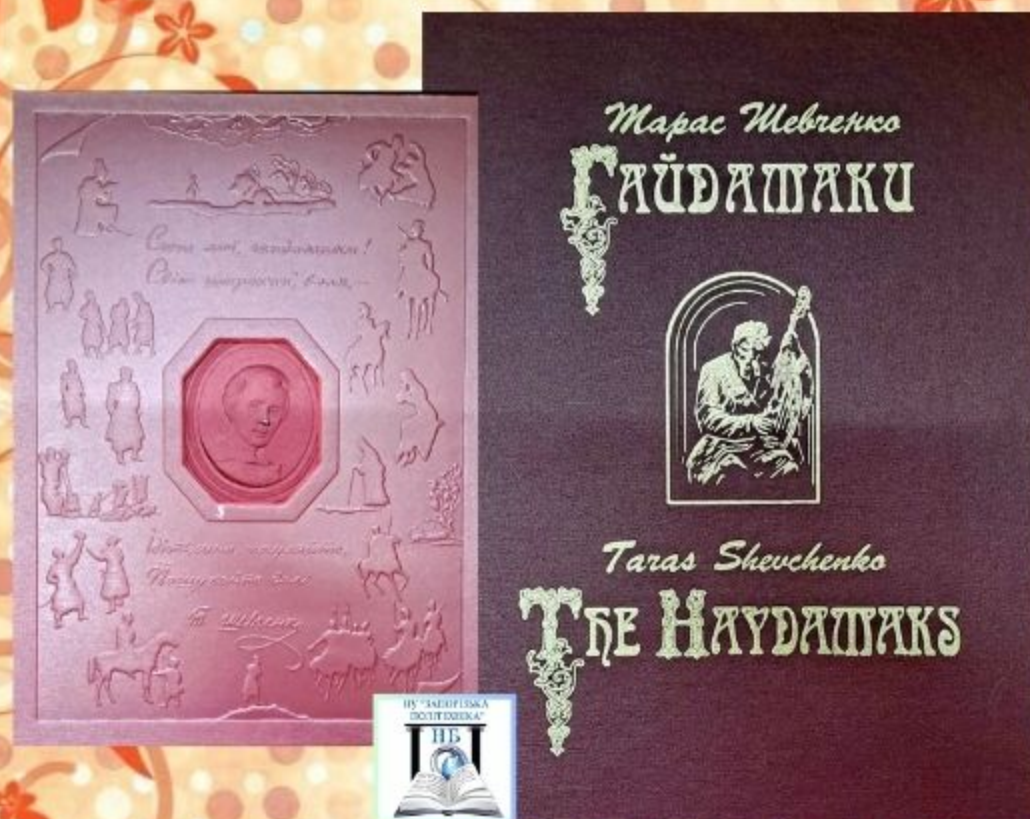
З теплотою створені Сластіоном портрети героїв Шевченкової поеми — Гонти, Яреми, Оксани, драматизмом віє від сцен народного життя, історично правильно передано деталі одягу тієї доби, обладунки воїнів, хатнє начиння, оздоби. Художник виступає в ілюстраціях як знавець історії й життя народу.

Український текст твору дублюється англійською мовою, що є важливим для іноземних читачів, які бажають знайомитися з поезією Великого Кобзаря і збагатитися знанням про певний період в історії й долі України.

“Послав свитку. Як ясочка
усміхнулась, сіла...”

Ілюстрація до поеми
“Гайдамаки” Т. Г. Шевченка.

У 1887 - 1900 рр. митець працював у Військовому міністерстві художником з проєктування обмундирування військ. Як мистецтвознавець писав статті до українських періодичних видань під псевдонімом "Опішнянський гончар".

У 1900 р. Опанас виїхав із Петербурга до Миргорода, де отримав посаду вчителя малювання в художньо-промисловій школі імені М. Гоголя.

О. Г. Сластіон серед учнів Миргородської художньо-промислової школи ім. М. В. Гоголя

ДОСЛІДНИК КОБЗАРСТВА

Для переїзду до Миргородщини митець мав певні причини: саме тут найповніше збереглися народні звичаї, легенди - ґрунт для занять етнографією був найсприятливішим.

Тут Сластіон створив галерею портретів кобзарів Миргородщини. Та вже після смерті О. Сластіона, у 1961 р., було видано книгу з портретами кобзарів, які намалював художник. Для кожного портрета автор знаходив оригінальне композиційне рішення. Авторські написи на малюнках у багатьох випадках вказують на репертуар кобзаря, його місце народження, проживання тощо.

ПОРТРЕТИ
УКРАЇНСЬКИХ
КОБЗАРІВ
О. СЛАСТІОНА

ТВОРЕЦЬ НАЦІОНАЛЬНИХ АРХІТЕКТУРНИХ ШЕДЕВРІВ

Опанас Сластіон зробив величезний внесок у розвиток в Україні й зокрема на Полтавщині, виразно української національної архітектури.

У 1920-х роках за проектом митця збудовано будинок курорту в Миргороді та ще низку споруд. У 1902—1903 роках підтримував Василя Кричевського в боротьбі за український національний стиль будинку Земства у Полтаві.

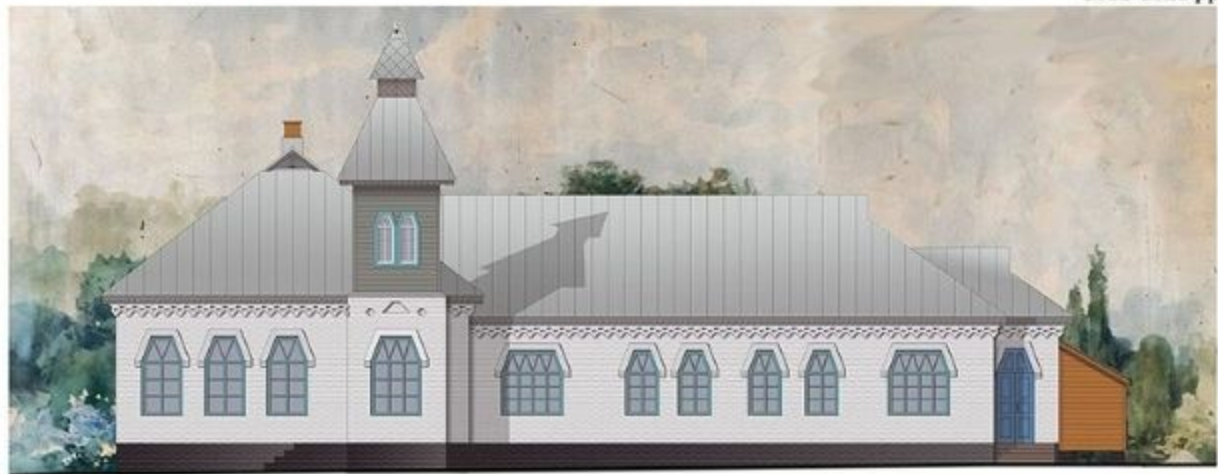
Впродовж 1910-1913 років проектував низку громадянських будинків в українському стилі, зокрема школи Лохвицького земства, будинок земського лікаря у Чорнухах, будинки у Великих Сорочинцях тощо.

"Він сформулював основні пункти, якою має бути українська архітектура на початку ХХ століття. І хоча він не був першим, хто втілював ці принципи — їх втілював Кричевський в будівлі земства, — але Сластіон був ідеологом".

Артур Ароян, кандидат архітектури з Полтави

АРХІТЕКТОР
ОПАНАС ГЕОРГІЙОВИЧ СЛАСТІОН

ЗЕМСЬКА ДВОКОМПЛЕКТНА ШКОЛА В С. ГІЛЬЦІ
ЧОРНУХИНСЬКИЙ РАЙОН, ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ
1912-1913 рр.

ГУМАНІТАРНИЙ ПРОЕКТ
«ШКОЛИ ЛОХВИЦЬКОГО ЗЕМСТВА»

1 0 1 2 3 4 5

Виконавець креслень - ТОВ «Майстерня архітектора І. Бикова», архітектори - Биков І., Мигидюк А., Зайцева С.

Гільці. Земська двокомплектна школа. 1911-12 рр.
Архітектор Сластіон. Український архітектурний модерн

АРХІТЕКТОР
ОПАНАС ГЕОРГІЙОВИЧ СЛАСТІОН

ЗЕМСЬКА ДВОКОМПЛЕКТНА ШКОЛА В С. БОГОДАРІВКА
ЧОРНУХИНСЬКИЙ РАЙОН, ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ
1912 рік побудови

ГУМАНІТАРНИЙ ПРОЕКТ
«ШКОЛИ ЛОХВИЦЬКОГО ЗЕМСТВА»

Фасад школи у селі Богодарівка

1 0 1 2 3 4 5

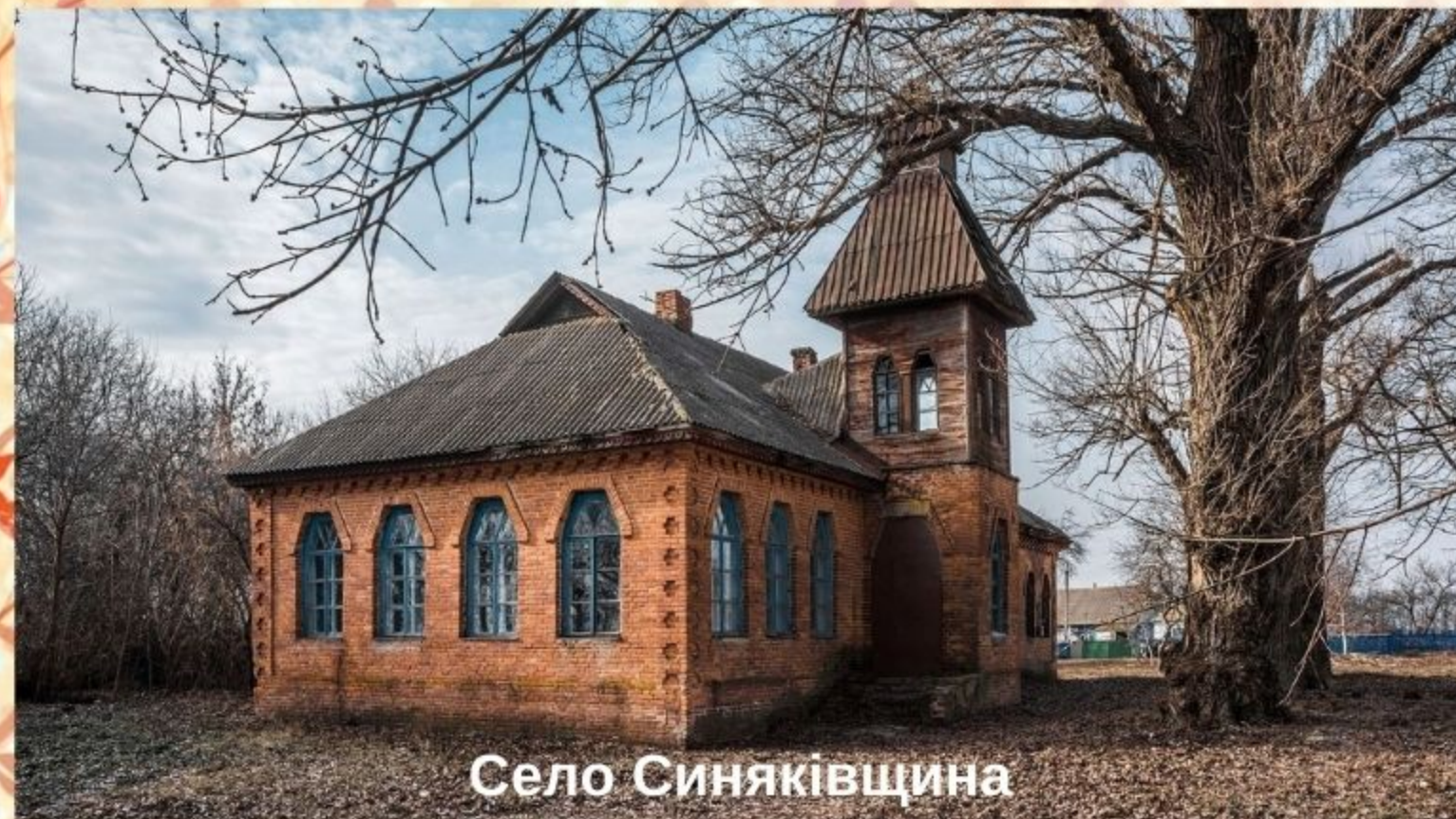
Виконавець креслень - ТОВ «Майстерня архітектора І. Бикова», архітектори - Биков І., Мигидюк А., Зайцева С.

ТВОРЕЦЬ НАЦІОНАЛЬНИХ АРХІТЕКТУРНИХ ШЕДЕВРІВ

Школа Опанаса Сластіона у селі Гаївщина

Село Синяківщина

У 1913-1916 роках геній української національної архітектури створив серію проєктів земських шкіл для 1, 2 і 3 класів у Лохвицькому повіті Полтавської області.

Навчальним закладам було надано яскравого українського національно орієнтованого вигляду. Школи Лохвицького земства збудували у стилі українського архітектурного модерну.

Ці будівлі мають характерні шестикутні вікна і вежі, а цегляний декор на фасаді повторював український народний візерунок.

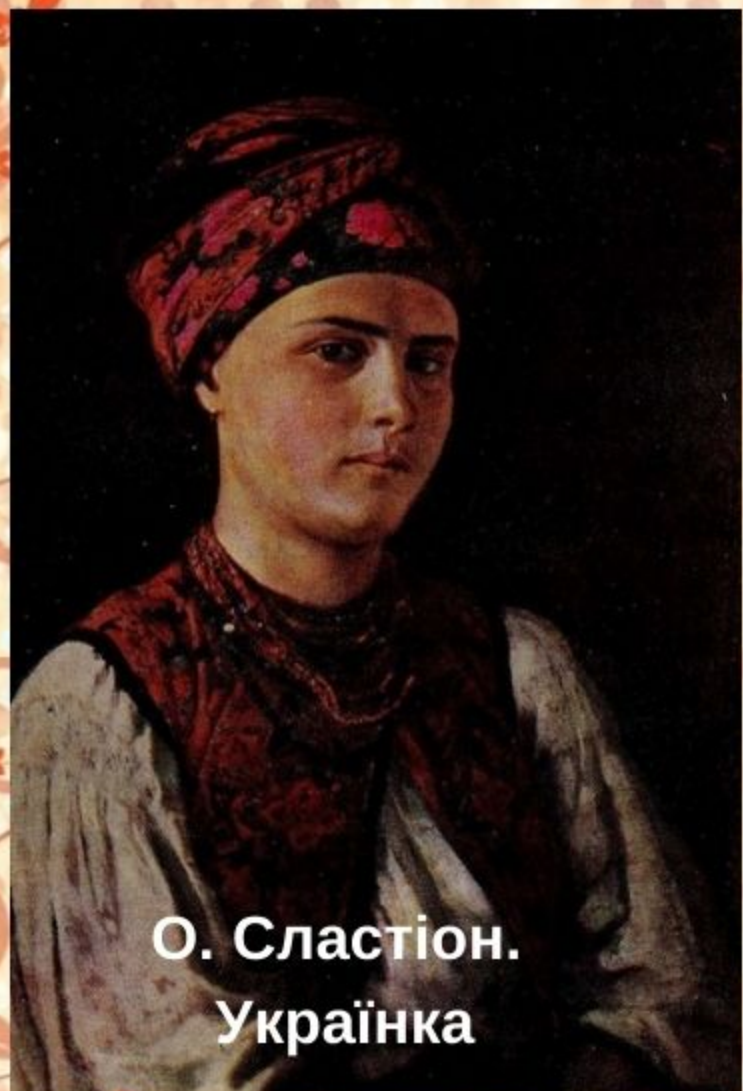
Проєкти були затверджені Лохвицьким земством і набули поширення у Лохвицькому (Чорнухинська волость) та Лубенському повітах.

Відомо щонайменше про 53 будівлі земських шкіл, побудованих на території Лохвицького повіту в 1910—1914 рр. за проєктами Опанаса Сластіона. Одними з найвизначніших були школи у селах Западинці, Бодаква, Піски.

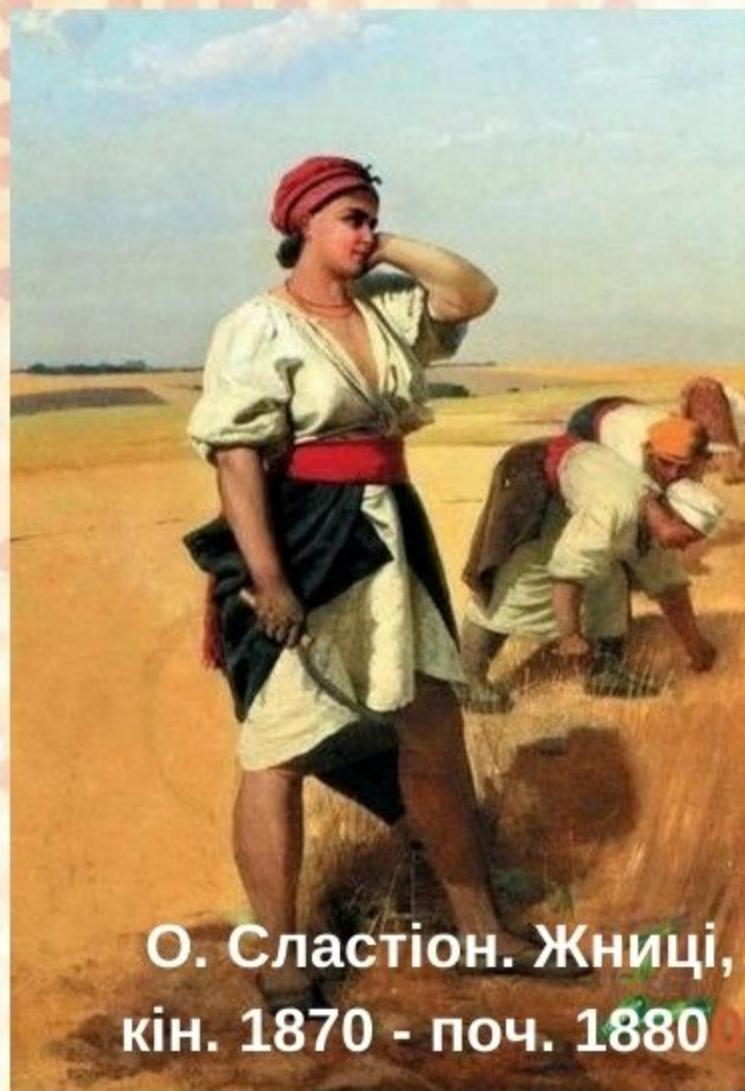
Економічно виразні в художньому значенні, вони мали стіни, прикрашені цегляним орнаментом, трапецієподібними вікнами, дахами із заломами та високими шпилями над баштами, які підкреслювали головні входи до шкіл.

О. Сластiон. На рiчцi Рось

О. Сластiон.
Украiнка

О. Сластiон. Жницi,
кiн. 1870 - поч. 1880

О. Сластiон. Проводи на Сiч, 1898

НАЙВIДОМIШI МАЛЯРСЬКI ТВОРИ СЛАСТIОНА:

"Козаки i море" (iлюстрацiї до поеми Данила Мордовця, 1858), "Проводи на Сiч" (1898), "На жнивах (1899)", "Гайдамаки (iлюстрацiї до поеми Тараса Шевченка, 1883—1885)", "Старовина українська i запорiзька (лiтографiї до альбому 1890-тi рр.)", "Портрети українських кобзарiв" (серiя 1875—1928). Малюнки i статтi Сластiона (пiд псевдонiмом Опiшнянський Гончар, Гончар) друкувалися у перiодицi Петербурга, Києва, Львова.

ПОШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ

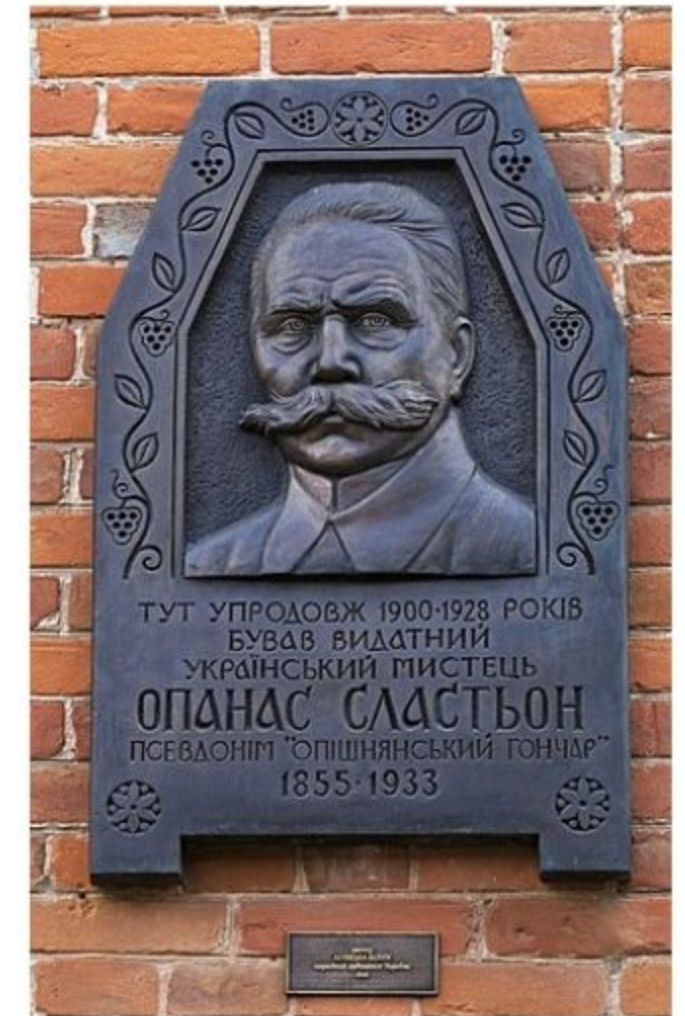
Творчість Опанаса Сластіона припадає на ті роки, коли йшла наполеглива й напружена боротьба двох культур — буржуазно-поміщицької і демократичної, пролетарської. Своїми роботами художник зробив помітний внесок у справу розвитку демократичного мистецтва.

24 вересня 1933 року на 78 році Опанас Сластіон помер, залишивши по собі добру згадку в нащадків. Похований у Миргороді на Троїцькому кладовищі.

Оригінали портретів кобзарів Опанаса Сластіона знаходяться у фондах Національної бібліотеки України імені Володимира Вернадського. Твори митця зберігаються також у Національному художньому музеї України, Харківському художньому музеї, Полтавській галереї мистецтв та ін.

У 1965 році на могилі встановлено залізобетонний пам'ятник (автор — А. Убийвовк), а у 1989 році його замінили гранітним (автор — Р. Гусаренко). А ще у Миргороді та селищі Опішне створено меморіальні дошки, присвячені Опанасу Сластіону. У 2020 році за підтримки Українського культурного фонду створено просвітницьке відео «Провінційний модерн Опанаса Сластіона».

У 2022 році в Полтаві друком вийшла книга «Опанас Сластьон» авторства знаного мистецтвознавця Віталія Ханка.

Меморіальна дошка Опанасові Сластіону на стіні гончарної слави в Опішні

ДОБІРКА ІНТЕРНЕТ-ПОСИЛАНЬ:

- **ОПАНАС СЛАСТІОН.** Бібліотека українського мистецтва.
https://uartlib.org/ukrayinski-hudozhniki/slastion-opanas/?srsltid=AfmBOoqXiPhsE6_Pf51yZI4GngNEH5tbNLoxosKhKXynrb0A7b4PF-NO
- **Опанас Сластіон: «енциклопедист від мистецтва»** <https://www.libr.dp.ua/?do=ukrainica&lng=1&id=4&idg=357>
- **Пам'яті Опанаса Сластіона.** <https://www.gallery.pl.ua/pamyati-opanasa-slastona.html>
- **ХУДОЖНИК, АРХІТЕКТОР, ЕТНОГРАФ, ЗАСНОВНИК МИРГОРОДСЬКОГО МУЗЕЮ: ДО 170-РІЧЧЯ ОПАНАСА СЛАСТІОНА** <https://poltava.to/project/9157/>

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

